

КЛАСИФІКАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Михайлова Ю.О.

ад'юнкт докторантури та ад'юнктури
Харківський національний університет внутрішніх справ

I. Вступ

Відповідно до ст. 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. Ця конституційна норма повною мірою стосується й працівників органів внутрішніх справ, головним призначенням яких у сучасних умовах є виконання найважливішого конституційного обов'язку держави – охорона та захист прав і свобод людини, створення безпечних умов життя. Умови, в яких сьогодні працюють співробітники правоохоронних органів, характеризуються нестабільністю в економічній, соціальній, правовій галузях нашого суспільства. Відбуваються раніше не відомі населенню процеси та явища: безробіття, економічна криза, зниження життєвого рівня, подорожчання товарів першої необхідності тощо [2, с. 183]. У таких умовах працює сьогодні й персонал органів внутрішніх справ, чий зусилля спрямовані на захист життя, здоров'я, майна, прав та інтересів громадян. На жаль, мають місце численні випадки злочинних зазіхань на життя та здоров'я працівників правоохоронних органів. Це свідчить про те, що об'єктом злочинних посягань стає сам працівник ОВС, адже він стає головною перешкодою на шляху досягнення правопорушником його мети.

II. Постановка завдання

Мета статті – подати класифікацію суб'єктів забезпечення безпеки життєдіяльності персоналу органів внутрішніх справ України.

III. Результати

Питанням безпеки персоналу органів внутрішніх справ України, підготовки персоналу до екстремальних умов несення служби, стратегії захисту життя та збереження здоров'я повинно надаватися сьогодні пріоритетне значення. На перший план виходять і питання підвищення ефективності управління безпекою життєдіяльності персоналу.

Для управління забезпеченням безпеки життєдіяльності персоналу ОВС України, як будь-якого процесу управління, характерна наявність певного кола суб'єктів управління, які безпосередньо впливають на процеси

управління забезпеченням безпеки життєдіяльності персоналу, спрямовують свою роботу, свої зусилля на мінімізацію та уникнення негативного впливу різного роду факторів на працівників відповідних підрозділів під час проходження служби в ОВС. Тому при вивченні проблеми особистої безпеки працівників ОВС України вважаємо актуальним і необхідним визначити систему суб'єктів забезпечення безпеки життєдіяльності персоналу ОВС України та класифікувати таких суб'єктів за певними критеріями. На наш погляд, саме систематизація й класифікація дають можливість найбільш детально пізнати юридичну природу, визначити адміністративно-правовий статус, дослідити взаємозв'язок між суб'єктами забезпечення безпеки життєдіяльності персоналу ОВС України.

Найбільш ґрунтовно проблема безпеки життєдіяльності персоналу в ОВС України висвітлена у працях О.М. Бандурки [див., наприклад, 3; 4 та ін.], С.В. Городянка [5], Н.П. Матюхіної [див., наприклад, 6; 7 та ін.] та О.Ю. Синявської. Але значна кількість наукових праць, навчальних посібників та підручників зазначених авторів висвітлюють загальноуправлінський підхід до проблеми безпеки життєдіяльності персоналу органів внутрішніх справ України. До найбільш вагомих і значущих результатів досліджень можна віднести праці О.Ю. Синявської [див., наприклад, 8; 9; 10 та ін.], у яких запропонована класифікація заходів правового захисту працівників органів внутрішніх справ, визначене поняття та сутність безпечної діяльності персоналу органів внутрішніх справ, надана характеристика суб'єктів забезпечення життєдіяльності персоналу ОВС, вперше їх розглянуто як систему та здійснено класифікацію цих суб'єктів за різними критеріями. Праці зазначених та інших авторів мають важливе наукове й практичне значення. Проте на сьогодні бракує публікацій, у яких би досліджувалася проблема визначення кола суб'єктів, які впливають на процес забезпечення безпеки життєдіяльності працівників органів внутрішніх справ, а також у яких була б подана класифікація вказаних суб'єктів за певними критеріями та ознаками. Нами вже було зроблено спробу

систематизації суб'єктів забезпечення безпеки життєдіяльності персоналу ОВС України [11]. Тому наступним етапом є необхідність класифікації вказаних суб'єктів. Вперше в цій статті буде запропонована класифікація суб'єктів забезпечення безпеки життєдіяльності персоналу ОВС України за певними критеріями. Саме створення такої класифікації дасть змогу більш ґрунтовно та глибоко зрозуміти систему суб'єктів забезпечення безпеки життєдіяльності персоналу ОВС України, яка є досить складною й розгалуженою, такою, що потребує обов'язкового застосування системного підходу.

У деяких науках досить часто поняття “систематизація” та “класифікація” ототожнюються. Так, наприклад, ще на початку 60-х рр. ХХ ст. у психології спостерігалася тенденція саме до ототожнення операції систематизації та класифікації. “Систематизація, або класифікація, предметів чи явищ є мислене розподілення їх за групами і підгрупами залежно від схожості і відмінності один з одним” [12, с. 261]. Однак у дослідженнях більш пізнього періоду [13, с. 477] спостерігається відмова від такого трактування, зазначається, що систематизація як процес мислення відбувається як самостійно, так і разом з процесом мислення класифікації. Вже у 1970-х рр. у психології класифікація та систематизація розглядаються як взаємопов'язані когнітивні операції, процеси мислення, логічні структури [див., наприклад, 14; 15; 16]. Тим не менше, чіткого обґрунтування відмінності між цими двома операціями ми не знаходимо.

Головна відмінність між двома цими процесами – в їх остаточному результаті. Кінцевий результат класифікації – встановлення належності одиничного об'єкта чи явища до певного роду, закону чи правила, а систематизація, у свою чергу, – це створення певної цілої групи об'єктів чи явищ.

У дослідженнях з логіки [див., наприклад, 17] наголошується на значенні операції систематизації в процесі створення системи понять. Але в словнику з логіки [16] подано поняття класифікації як певного розгалуженого поділу логічного обсягу понять, наведено певні правила класифікації й тільки досить коротке пояснення терміна “систематизувати”. Це свідчить про те, що процес систематизації в цій галузі вивчено недостатньо.

На наш погляд, “систематизація” і “класифікація” не є синонімами. По-перше, систематизація – це не система понять, а процес створення системи, послідовність дій щодо її створення. По-друге, класифікація є “підлеглим” щодо більш загального поняття “систематизація”, тобто класифікація є найважливішим видом систематизації. Класифікація – це процес групування визначених

об'єктів дослідження чи спостереження відповідно до їх спільних ознак. У результаті розробленої класифікації створюється класифікована система (яку часто називають так само, як і процес, класифікацією).

Хоча класифікація є тією чи іншою мірою умовною й суб'єктивною відповідно до суб'єкта, який її здійснює, і його здатності розрізняти ознаки об'єктів класифікації, все ж вона допомагає спростити спілкування людей, надаючи змогу оперувати більш вузькими й конкретними поняттями.

Так, можна говорити про те, що класифікація суб'єктів забезпечення безпеки життєдіяльності персоналу органів внутрішніх справ надає можливість:

1) чітко визначити місце кожного органу, установи, організації в системі суб'єктів забезпечення безпеки життєдіяльності персоналу ОВС України;

2) охарактеризувати вказаних суб'єктів та їх місце в механізмі управління забезпеченням безпеки життєдіяльності персоналу ОВС України;

3) визначити межі регулятивного впливу суб'єктів забезпечення безпеки життєдіяльності персоналу ОВС України;

4) встановити шляхи вдосконалення діяльності вказаних суб'єктів та підвищити її ефективність щодо управління забезпеченням безпеки життєдіяльності персоналу ОВС України;

5) вивчити особливості кожного із суб'єктів та можливості їх взаємодії стосовно забезпечення безпеки життєдіяльності персоналу ОВС України;

6) визначити призначення та компетенцію кожного суб'єкта забезпечення безпеки життєдіяльності персоналу ОВС України.

Як уже зазначалося, для управління безпекою життєдіяльності персоналу органів внутрішніх справ характерна наявність великої кількості суб'єктів з різним адміністративно-правовим статусом, компетенцією та юридичною природою. Множинність опису системи суб'єктів забезпечення безпеки життєдіяльності працівників ОВС виявляється в різноманітних їх класифікаціях [8, с. 198–199].

Так, суб'єктів забезпечення безпеки життєдіяльності персоналу органів внутрішніх справ України можна класифікувати:

– за принципом розподілу державної влади: органи законодавчої (Верховна Рада України), виконавчої (Кабінет Міністрів України, МВС тощо) та судової влади (суди загальної юрисдикції). Окремо тут можна виділити також контрольно-наглядові органи (Конституційний Суд України, Прокуратуру України, Уповноваженого Верховної Ради з прав людини тощо);

- за видом правової форми діяльності: правотворчі, правозастосовчі та правоохоронні органи;
- за територіальним масштабом діяльності: центральні (наприклад, Кабінет Міністрів України, Верховний Суд України, МВС) і місцеві (наприклад, місцеві суди, УМВС України в областях);
- за способом утворення: виборні (наприклад, Президент України, Верховна Рада України) та призначувані (наприклад, Кабінет Міністрів України, Конституційний Суд України);
- за способом прийняття рішень: єдиноначальні (Президент України, Уповноважений Верховної Ради з прав людини, міністр внутрішніх справ тощо) та колегіальні (Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України тощо);
- за обсягом компетенції:

а) суб'єкти загальної компетенції, які розглядають та вирішують справи щодо забезпечення безпеки життєдіяльності разом з виконанням інших функцій (так, наприклад, МВС України разом з такими основними завданнями, як участь у розробленні та реалізації державної політики щодо боротьби зі злочинністю; забезпечення запобігання злочинам, їх виявлення, припинення, розкриття й розслідування, розшук осіб, які вчинили злочини; вжиття заходів до усунення причин і умов, що сприяють учиненню правопорушень, та багато інших, виконує такі, що прямо стосуються забезпечення безпеки життєдіяльності персоналу органів внутрішніх справ, а саме: здійснення у випадках, передбачених законодавством України, спеціальних заходів щодо забезпечення безпеки працівників органів внутрішніх справ та їх близьких родичів);

б) суб'єкти спеціальної компетенції, які спеціально створені для розв'язання певної категорії справ. Це, наприклад, відділ державного нагляду за охороною праці, який виконує нагляд за охороною праці в системі МВС. Слід зазначити, що на сьогодні в системі суб'єктів забезпечення безпеки життєдіяльності персоналу ОВС України відсутній такий орган, підрозділ, який би займався лише питаннями створення безпечних умов життя та праці персоналу органів внутрішніх справ;

- за належністю (підпорядкованістю) до певного відомства, міністерства: відомчі (МВС, МНС), підвідомчі (департаменти, відділи, відділення в міністерствах);
- залежно від реалізації елементів професійної захищеності працівників ОВС згідно з Концепцією психопрофілактичної роботи в органах внутрішніх справ України [18]: правового, організаційного, кадрового, матеріально-технічного, економічного, соціального, фізичного, пси-

хологічного, технологічного забезпечення.

IV. Висновки

Одні й ті самі суб'єкти можуть бути віднесені до різних класифікаційних груп за різними критеріями. Також можна запропонувати класифікацію суб'єктів забезпечення життєдіяльності персоналу ОВС, поділяючи їх на національні та міжнародні, державні та недержавні. У свою чергу, міжнародні міжурядові організацій можна поділити на загальні й регіональні.

На наш погляд, така різноманітність класифікацій має право на існування, але не виключає можливості класифікації суб'єктів забезпечення безпеки життєдіяльності персоналу ОВС за іншими критеріями.

Література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 30. – 3 наст. зм.
2. Пасічник В.Л. Визначення критеріїв оцінки діяльності слідчих і в цілому підрозділів слідчих за системою вагомих показників / В.Л. Пасічник, І.В. Бойко // Науковий вісник НАВСУ. – 1999. – № 2. – С. 183.
3. Бандурка О.М. Управління в органах внутрішніх справ України: підручник / О.М. Бандурка. – Х.: Ун-т внутр. справ, 1998. – 480 с.
4. Бандурка О.М. Теорія та методи роботи з персоналом в органах внутрішніх справ: підручник. / О.М. Бандурка, В.О. Соболев. – Х.: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. – 480 с.
5. Городянко С.В. Організаційно-правове забезпечення безпеки діяльності працівників ОВС України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Городянко Сергій Вікторович. – К., 2008. – 188 с.
6. Матюхіна Н.П. Управління персоналом органів внутрішніх справ України (теоретичні та прикладні аспекти): монографія / Н.П. Матюхіна; [за заг. ред. О.М. Бандурки]. – Х.: Ун-т внутр. справ, 1999. – 287 с.
7. Матюхіна Н.П. Управління персоналом органів внутрішніх справ України: організаційно-правові засади: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Наталія Петрівна Матюхіна. – Х., 2002. – 420 с.
8. Синявська О.Ю. Суб'єкти управління забезпеченням життєдіяльності персоналу ОВС: система та правовий статус [Електронний режим] / О.Ю. Синявська // Форум права. – 2007. – № 2. – С. 194–200. – Режим доступу: <http://www.Nebuv.gov.ua/e-jourNeals/FP/2007-2/07sojtps.pdf>.
9. Синявська О.Ю. Сутність та зміст управління забезпеченням життєдіяльності персоналу ОВС України (адміністр-

- ративно-правові засади): монографія / О.Ю. Синявська; [за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О.М. Бандурки]. – Х., 2007. – 180 с.
10. Синявська О.Ю. Організаційно-правові засади забезпечення життєдіяльності персоналу органів внутрішніх справ України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Олена Юхимівна Синявська. – Х., 2007. – 421 с.
  11. Михайлова Ю.О. Система суб'єктів забезпечення безпеки життєдіяльності персоналу органів внутрішніх справ / Ю.О. Михайлова // Право і Безпека. – 2010. – № 5 (37). – С. 132–137.
  12. Менчинская Н.А. Понимание Психология: учебник для пединститутов / Н.А. Менчинская; под ред. А.А. Смирнова, А.Н. Леонтьева, Л. Рубинштейна. – [2-е изд.]. – М., 1962. – 559 с.
  13. Философский словарь / [под ред. В.И. Шинкарука]. – Киев: Акад. наук УССР, 1973.
  14. Давыдов В.В. Виды обобщения в обучении: логико-психол. проблемы построения учеб. предметов / В.В. Давыдов. – М.: Педагогика, 1972. – 423 с.
  15. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев. – М.: Политиздат., 1975. – 304 с.
  16. Кондаков Н.И. Логический словарь / Н.И. Кондаков. – М.: Наука, 1971. – 638 с.
  17. Гурова Л.Л. Мыслительные операции в процессе осознанного решения задач / Л.Л. Гурова // Вопросы психологии. – 1961. – № 6. – С. 93–104.
  18. Концепція психопрофілактичної роботи в органах внутрішніх справ України: наказ МВС України від 05.04.2002 р. – № 334.

Михайлова Ю.О. Класифікація суб'єктів забезпечення безпеки життєдіяльності персоналу органів внутрішніх справ України

Анотація. У статті подано класифікацію суб'єктів забезпечення безпеки життєдіяльності персоналу органів внутрішніх справ України за певними критеріями.

Ключові слова: органи внутрішніх справ, суб'єкт, безпека життєдіяльності, персонал.

Михайлова Ю.О. Классификация субъектов обеспечения безопасности жизнедеятельности персонала органов внутренних дел Украины

Аннотация. В статье приведена классификация субъектов обеспечения безопасности жизнедеятельности персонала органов внутренних дел Украины согласно определённым критериям.

Ключевые слова: органы внутренних дел, субъект, безопасность жизнедеятельности, персонал.

Mihailova J. The Protection Safety Subjects Classification of Cards of the Ukrainian Authority of Internal Affairs

Annotation. In the given article adduced the protection safety subjects classification of cards of the Ukrainian authority of Internal Affairs according the definite criteria.

Key words: Internal Affairs authority, subject, life safety, staff